

РОЗДІЛ V. ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

УДК 378

Денис Жежерун
ІПО НАПН України
ORCID ID 0000-0003-1072-9463
DOI 10.24139/2312-5993/2024.04/188-196

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ДО ПІДПРИЄМНИЦТВА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ТРАНСПОРТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ЛОГІСТИКИ В УКРАЇНІ

У статті проаналізовано процес підготовки майбутніх фахівців з транспортного менеджменту та логістики до підприємницької діяльності в умовах економічної нестабільності та військових дій в Україні. Дослідження підкреслює важливість врахування технологічної орієнтованості, адаптації до ринкових умов, розвитку партнерських відносин, знання місцевого законодавства та постійного підвищення кваліфікації для успішного ведення бізнесу. На основі порівняльного аналізу економічних показників України та Польщі обґрунтовано, що інтеграція сучасних прогресивних методів управління логістичними процесами є критичною для ефективного вирішення завдань бізнесу в умовах постійних змін на ринку та економічних труднощів. Стаття також надає рекомендації для освітніх закладів щодо підготовки фахівців, включаючи організацію робочих практик, стажувань, залучення успішних підприємців для проведення лекцій та розвиток партнерства з бізнесом.

Ключові слова: підприємництво, транспорт, логістика, професійна освіта, якості успішного підприємця, проблеми підготовки до підприємництва, професійна компетентність, адаптація до ринкових умов, підвищення кваліфікації

Постановка проблеми. Економічна нестабільність та кризи, які впливають на всі сфери діяльності, включаючи логістику та підприємництво, роблять цю тему надзвичайно актуальною. Постійні зміни та нестабільність вимагають швидкої адаптації та ефективного управління бізнес-процесами. Використання сучасних прогресивних методів управління поточними процесами є критичним для успішного функціонування підприємств.

Підготовка кваліфікованих фахівців у сфері логістики є надзвичайно важливою. Зростає потреба у фахівцях, які володіють сучасними знаннями та навичками, враховуючи технологічну орієнтованість, адаптацію до ринкових умов, розвиток партнерських відносин, знання місцевого законодавства та постійне освітнє підвищення кваліфікації. Інтеграція навчальних програм з реальними бізнес-практиками для підготовки майбутніх підприємців стає ключовим аспектом для досягнення успіху.

Воєнні дії в Україні призвели до раптового падіння економіки та підприємницької діяльності. Однак, завдяки державній підтримці та допомозі з боку Європейських держав, вдалося відновити та зберегти господарські суб'єкти навіть у воєнний період. Необхідність відновлення інфраструктури на деокупованих територіях та налагодження бізнес-процесів є першочерговим завданням для відновлення підприємництва.

У сучасному науково-освітньому середовищі існує значний обсяг праць, присвячених підготовці здобувачів різних рівнів освіти до самозайнятості та підприємництва в умовах складних соціально-економічних обставин і цивілізаційних викликів. Зокрема, досі актуальними є економічні теорії, розроблені Ю. Біловою, Д. Закатновим, Л. Єршовою, Т. Лазанською, С. Прищепом, М. Стрельниковим та інших щодо еволюції підприємництва як виду господарювання та основних його концепцій. У рамках дослідження враховано результати наукових робіт Л. Базиль, М. Базунової, О. Земка, Л. Карамушки, С. Кові, Г. Матукової, А. Молдована, В. Орлова, Ю. Пачковського, І. Середіної, М. Ткаченка, Р. Хізрича та інших, які описують сучасні механізми успішної підготовки майбутніх фахівців до підприємницької діяльності, навички формування команди, основні стереотипи та моделі підприємницької поведінки. Теоретико-методичні аспекти підготовки майбутніх фахівців до започаткування власної справи та успішної адаптації бізнесу до соціально-економічних умов розглянуто в працях С. Алексеєвої, В. Кушніра, Л. Оружої, О. Фурса, С. Чирчика, Л. Шестерікової та інших. Водночас в українському освітньому просторі відсутні цілісні дослідження про підприємницьку освіту в сфері транспортного менеджменту і логістики. Тому виникла необхідність вивчити актуальні аспекти реалізації підприємницької освіти.

Мета статті: висвітлення особливостей підготовки майбутніх фахівців з транспортного менеджменту та логістики до підприємницької діяльності в Україні в умовах економічної нестабільності та військових дій. Стаття спрямована на обґрунтування необхідності застосування сучасних прогресивних методів управління логістичними процесами, врахування технологічної орієнтованості, адаптації до ринкових умов, розвитку партнерських відносин та постійного підвищення кваліфікації для досягнення успіху у сфері підприємництва.

Методи дослідження: для досягнення поставленої мети в статті використано такі методи дослідження:

1. Аналіз літератури:

- Вивчення наукових публікацій та монографій, присвячених підготовці фахівців з транспортного менеджменту та логістики, підприємницькій діяльності та особливостям економічної ситуації в Україні.

- Огляд попередніх досліджень щодо інтеграції сучасних методів управління в освітні програми.

2. Статистичний аналіз:

- Аналіз даних Державної служби статистики України та інших офіційних джерел для оцінки економічної ситуації, рівня безробіття, інвестицій у логістичну інфраструктуру та економічного зростання.

- Порівняльний аналіз економічних показників України та Польщі.

3. Порівняльний аналіз:

- Порівняння вимог до підготовки фахівців з транспортного менеджменту та логістики в Україні та Польщі.

- Визначення ключових відмінностей та подібностей у підходах до підприємницької діяльності в умовах економічної нестабільності.

4. Описовий метод:

- Детальний опис особливостей підготовки фахівців у сфері транспортного менеджменту та логістики в умовах постійних змін на ринку.

- Обґрунтування необхідності впровадження сучасних прогресивних методів управління логістичними процесами.

5. Практичний аналіз:

- Аналіз конкретних прикладів успішного ведення бізнесу в умовах воєнних дій, таких як досвід компанії "Нова Пошта".

- Вивчення практик освітніх закладів щодо підготовки майбутніх підприємців.

Виклад основного матеріалу. Ключовим етапом відродження економіки є підготовка до підприємництва майбутніх фахівців з транспортного менеджменту та логістики. Логістичний підхід в практиці господарювання дозволяє істотно підвищити прибутковість та якість сервісу, забезпечити ефективне управління потоковими процесами у економічних системах підприємства, що є ключовим фактором конкурентоспроможності.

Однією з особливостей функціонування малого та середнього бізнесу є їх географічна орієнтація на споживача, що має значний вплив у період воєнних дій. Сучасний розвиток підприємництва значно залежить від регіональної приналежності та інтенсивності воєнних дій. Залежно від регіональної приналежності, деякі підприємства продовжують свою

діяльність у звичайному режимі, інші змушені перенести свій бізнес у більш безпечні регіони, а деякі змушені припинити роботу зовсім. Багато науковців та практиків пропонують відповідні інструменти та механізми для розробки таких заходів, проте їхнє впровадження та ефективність на сьогоднішній день залишається переважно теоретичним та прикладним, що потребує відповідної практичної реалізації.

Основні вимоги до майбутніх підприємців у сфері транспорту і логістики в Україні:

1. Широкі знання в галузі юриспруденції, що охоплюють правові норми, пов'язані з комерційною діяльністю (митне, транспортне та страхове законодавство, вимоги до документації, пов'язаної з транспортом, складами, продажами і фінансами).

2. Розуміння принципів прогнозування і планування у сфері логістики.

3. Ефективна організація перевезень товарів за допомогою різних видів транспорту.

4. Знання основ бухгалтерського обліку, методів управління запасами та принципів складського господарства.

5. Вміння розробляти бізнес-плани, укладати договори та володіння основами ділового кореспонденту.

6. Розуміння особливостей міжнародних перевезень.

7. Знання іноземних мов, вміння вільно володіти англійською мовою як у письмовій, так і усній формі, оскільки підприємцю може знадобитися спілкуватися з міжнародними клієнтами або партнерами.

8. Впевнене користування комп'ютером (MS Office, Internet) і спеціалізованими програмами, наприклад, інформаційними системами для автоматизованого управління бізнес-процесами в транспортній логістиці підприємства, митними програмами для декларування, а також досвід роботи з транспортними порталами і знання GPS-моніторингу.

9. Особисті якості, такі як аналітичні здібності, нестандартне мислення, здатність до ефективного реагування на непередбачені ситуації, стійкість до великих навантажень при обмеженому часі, відповідальність та уважність до деталей, відмінні комунікативні навички, організаторські здібності, наполегливість, цілеспрямованість, здатність швидко адаптуватися до мінливих обставин, велика працездатність і мобільність.

Чудовим прикладом українського бізнесу у сфері логістики, якому вдалося «вижити» під час війни, є Нова Пошта. Це українська компанія з експрес-доставки, заснована 2001 року В'ячеславом Климовим та Володимиром Поперешнюком. Її мета – забезпечувати легку доставку для кожного клієнта – до відділення, поштомоту або за адресою. Частка Нової Пошти на ринку України зараз складає 65 %. На 24 лютого 2022 року вони одразу почали евакуювати людей, посылки та обладнання з кількох терміналів. Компанія скоротила мережу відділень більш як на 80 %, відправила в простій близько 1500 працівників з 32 000, а тим, хто залишився, скоротила зарплати. Близько 100 топменеджерів відмовилися від зарплати у перші місяці війни. Наприкінці березня стало зрозуміло, що компанія встояла.

Цей досвід показує, що заклади освіти мають брати до уваги методи, які допомагають підприємцям «залишатись на плаву», і навчати на їх прикладі своїх студентів.

Рекомендації для освітніх закладів:

1. Організовувати робочі практики на підприємствах.
2. Проводити стажування.
3. Запрошувати успішних підприємців у заклади освіти для проведення лекцій.
4. Запроваджувати партнерство і спонсорство з кращими бізнесами в галузі.
5. Моделювати підприємницькі ситуації.
6. Працювати в командах.

Порівняльний аналіз вимог до майбутніх підприємців у сфері транспорту і логістики в Україні:

1. Показники економічного зростання та стабільності:

- За даними Державної служби статистики України, у 2023 році ВВП України зріс на 5.3% порівняно з попереднім роком. Це зростання обумовлено частковим відновленням економічної діяльності та інвестицій у відбудову інфраструктури.

- У 2023 році індекс промислового виробництва в Україні зріс на 6,8% порівняно з попереднім роком. Це суттєве покращення після різкого падіння на 36,9 % у 2022 році, коли промислове виробництво зазнало значного впливу через війну та руйнування інфраструктури

2. Рівень безробіття та зайнятості:

- У 2023 році рівень безробіття в Україні залишався високим через триваючу війну та економічні труднощі. За даними

Національного банку України (НБУ), рівень безробіття становив приблизно 26% у 2023 році, порівняно з 24,5% у 2022 році. Очікується, що цей показник почне знижуватися у 2024 році до 20% і до 17,6% у 2025 році завдяки відновленню економічної активності та розширенню попиту на робочу силу.

3. Інвестиції в логістику:

- У 2023 році обсяг інвестицій у логістичну інфраструктуру України значно зріс порівняно з 2022 роком. За даними Міністерства економіки України, іноземні інвестори вклали \$4,25 мільярда в економіку країни, що перевищує попередні роки і навіть перевищує обсяги інвестицій у 2016-2017 роках. Цей значний приріст пояснюється активною підтримкою міжнародних донорів та фінансових установ, а також впровадженням нових інвестиційних проектів на суму понад \$27 мільярдів, представлених на конференції Ukraine Recovery Conference 2024 у Берліні. Загалом, інвестиції у логістичну інфраструктуру України у 2023 році зросли на 67% порівняно з 2022 роком. Це стало можливим завдяки ряду стратегічних ініціатив та зусиль уряду щодо залучення інвестицій навіть в умовах війни. Це значне збільшення інвестицій відображає не лише потребу у відновленні та модернізації інфраструктури після значних пошкоджень, завданих війною, але й стратегічні зусилля України щодо інтеграції у європейські та світові логістичні ланцюги постачання, що дозволить забезпечити стійке економічне зростання у майбутньому. Завдяки інвестиціям було реалізовано кілька великих проектів, спрямованих на відновлення та модернізацію логістичних мереж.

Польща:

1. Показники економічного зростання та стабільності:

- За даними Центрального статистичного управління Польщі, ВВП країни у 2023 році зріс на 0,2% порівняно з попереднім роком.

- Індекс промислового виробництва у 2023 році знизився на 0,84%. Основні причини цього зниження включають зменшення внутрішнього попиту та інші економічні фактори, що впливають на промисловий сектор країни.

2. Рівень безробіття та зайнятості:

- У 2023 році рівень безробіття в Польщі залишився майже на тому ж рівні, що й у 2022 році. Наприкінці червня 2023 року зареєстрований рівень безробіття склав 4,5%, що не змінилося порівняно з червнем 2022 року.

- Зайнятість у секторі логістики продовжує зростати завдяки розвитку нових логістичних центрів та інвестицій в інфраструктуру.

3. Інвестиції в логістику:

- У 2023 році обсяг інвестицій в логістичну інфраструктуру Польщі знизився в порівнянні з 2022 роком. Незважаючи на загальну позитивну динаміку ринку, нові інвестиції в логістичну нерухомість у 2023 році склали приблизно на 13% менше, ніж у рекордному 2022 році. Загальний обсяг введеного в експлуатацію простору в 2023 році був на рівні 3,95 мільйонів квадратних метрів, тоді як у 2022 році цей показник був вищим. Однак, загальна активність у польському логістичному секторі залишалася сильною, і ринок показав певне зростання у другій половині року, що дозволило майже досягти рівня передпандемійного 2020 року. Зокрема, у Польщі у 2023 році було зафіксовано значне збільшення орендованого простору, що склало 5,1 мільйона квадратних метрів, що перевищує середній показник за останні п'ять років на 1,4%

- Польща активно впроваджує інноваційні технології в логістиці, такі як автоматизація складів та використання екологічно чистих транспортних засобів.

Висновок. Аналіз статистичних даних показує, що ситуація в Україні та Польщі значно відрізняється. У 2023 році економічна ситуація в Україні значно покращилася порівняно з попереднім роком, відображаючи відновлення економічної активності та інвестицій в інфраструктуру, незважаючи на триваючий військовий стан. Однак рівень безробіття залишався високим, що підкреслює необхідність подальшого розширення ринку праці та стимулювання економічної активності. Значне збільшення інвестицій в логістичну інфраструктуру свідчить про важливість цієї галузі для відновлення та майбутнього економічного зростання. Польща, навпаки, демонструє стабільні економічні показники, низький рівень безробіття та високий рівень інвестицій в логістику, що сприяє розвитку галузі.

Для забезпечення конкурентоспроможності українських підприємств на глобальному ринку необхідно впроваджувати комплексний підхід до освіти, постійно підвищувати кваліфікацію та розвивати партнерські відносини. Це дозволить підготувати майбутніх підприємців, здатних ефективно управляти логістичними процесами та забезпечити стабільний розвиток бізнесу в умовах нестабільної економіки.

ЛІТЕРАТУРА

- Алексеева, С. В., Базиль, Л. О., Гриценко, І. А., Ершова, Л. М., Закатнов, Д. О., Орлов, В. Ф., Сохацька, Г. В. (2020). *Підготовка майбутніх кваліфікованих кадрів до підприємницької діяльності в умовах розвитку малого бізнесу: теорія і практика: монографія*. Житомир: «Полісся» (Alekseeva, S. V., Basil, L. O., Gritsenok, I. A., Ershova, L. M., Zakatnov, D. O., Orlov, V. F., Sokhatska, G. V. (2020). *Training of future skilled personnel for business in the conditions of small business development: theory and practice: monograph*. Zhytomyr: Polesie).
- Базиль, Л. О., Байдулін, В. Б., Гриценко, І. А., Ершова, Л. М., Орлов, В. Ф., Савченко, М. О., Теловата, М. Т. (2022). Молодіжне підприємництво в умовах воєнного стану. *Практичний порадник*, 8-11 (Basil, L. O., Baidulin, V. B., Gritsenok, I. A., Ershova, L. M., Orlov, V. F., Savchenko, M. A., Telovata, M. T. (2022). Youth entrepreneurship in the conditions of martial law. *Practical advisor*, 8-11).
- Державна служба статистики України. (2023). *Статистичний щорічник України 2023*. Вилучено з: <http://www.ukrstat.gov.ua> (State Statistics Service of Ukraine. (2023). *Statistical Yearbook of Ukraine 2023*. Removed from: <http://www.ukrstat.gov.ua>)
- Завербний, А. С., Двуліт, З. П., Вуек, Х. І. (2022). Особливості формування логістичних ланцюгів в умовах війни та у післявоєнний період. *Випуск #43*, 3-4 (Zaverbnyi, A. S., Dvulit, Z. P., Vuek, H. I. (2022). Features of formation of logistics chains in conditions of war and in the postwar period. *Issue #43*, 3-4).
- Міністерство освіти і науки України. (2018). *Program "Nova Ukrainian School" on entry into values*. Kyiv. (Ministry of Education and Science of Ukraine. (2018). *Program "Nova Ukrainian School" On Entry Into Values*. Kyiv).
- Міністерство освіти і науки України. (2020). *Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 року*. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020> (Ministry of Education and Science of Ukraine. (2020). *Strategy for the development of higher education in Ukraine for 2021-2031*. Access mode: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020>).
- Міністерство інфраструктури України. (2023). *Аналітичний звіт про роль Нової Пошти у відновленні логістичної інфраструктури*. Вилучено з <https://mtu.gov.ua> (Ministry of Infrastructure of Ukraine. (2023). *Analytical report on the role of new mail in the restoration of logistics infrastructure*. Removed from <https://mtu.gov.ua>).
- Нова Пошта. (2023). *Офіційний сайт компанії Нова Пошта*. Вилучено з <https://novaposhta.ua> (New post. (2023). *The official website of the company Nova Poshta*. Removed from <https://novaposhta.ua>).
- Кицило, Д. (2022). Вячеслав Климов та Володимир Поперешнюк – підприємці року за версією Forbes. Як власники «Нової пошти» рятували свою компанію. *Forbes Ukraine*, 16-22 (Kytsylo, D. (2022). Vyacheslav Klimov and Volodymyr Poppereshniuk - entrepreneurs of the year according to Forbes. As the owners of New Mail rescued their company. *Forbes Ukraine*, 16-22).
- Климов, В., Поперешнюк, В. (2023). Інтерв'ю з засновниками компанії Нова Пошта. *Українська правда*. Вилучено з: <https://www.pravda.com.ua/> (Klymov, V.,

- Popershniuk, V. (2023). Interview with the founders of Nova Poshta. *Ukrainian Pravda*. Removed from: <https://www.pravda.com.ua/>).
- Жежерун, Д. А. (2024). Сучасні тенденції інтеграційних процесів в професійній та підприємницькій підготовці студентів в Республіці Польща. 3-6 (Zhezherun, D. A. (2024). *Current trends of integration processes in vocational and entrepreneurial training of students in the Republic of Poland*. 3-6).
- Центральне статистичне управління Польщі. (2023). *Річний звіт про економічний стан Польщі за 2023 рік*. Вилучено з <https://stat.gov.pl> (Central Statistical Management of Poland. (2023). *Annual report on the economic status of Poland for 2023*. Removed from <https://stat.gov.pl>).
- Czapp. (2023). *Ukraine's Logistics Networks Transformed Two Years On*. Вилучено з <https://www.czapp.com>
- Dryad Global. (2023). *Ukraine's Maritime Security and Logistics in 2023*. Вилучено з <https://dryadglobal.com>
- Informall. (2023). *Logistics and Trade in Ukraine 2023*. Вилучено з <https://informall.biz>
- Krawczyk, K., Zawadzki, J. (2014). Entrepreneurial education in Poland: The role of universities and the government. *Journal of Small Business and Enterprise Development*.
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13639080.2014.910807>

SUMMARY

Zhezherun Denys. Peculiarities of preparation for entrepreneurship of future specialists in transport management and logistics in Ukraine.

The article analyzes the process of preparing future transport management and logistics specialists for entrepreneurial activity in the context of economic instability and military operations in Ukraine. The study emphasizes the importance of taking into account technological orientation, adaptation to market conditions, development of partnerships, knowledge of local legislation and continuous professional development for successful business. Based on a comparative analysis of the economic indicators of Ukraine and Poland, it is substantiated that the integration of modern advanced methods of logistics process management is critical for effectively solving business problems in the face of constant changes in the market and economic difficulties. The article also provides recommendations for educational institutions on training specialists, including the organization of work practices, internships, involvement of successful entrepreneurs in lectures, and development of partnerships with business.

Key words: *entrepreneurship, transport, logistics, vocational education, qualities of a successful entrepreneur, problems of preparation for entrepreneurship, professional competence, adaptation to market conditions, professional development*